

Babilon gori!

Sodobne gospodarske mednarodne integracije in njihove globalne institucije so nujna posledica zgodovinske stopnje akumulacije in cirkulacije kapitala. Na prvi pogled se zdi, da je tu treba iskati vzrok za hegemonijo ZDA, kar se pa ne sklada z dejstvom, da njen delež v svetovni trgovini vztrajno pada. Hegemonska pozicija ni sorazmerna z gospodarsko težo v svetu, čeprav je ta še vedno zelo pomembna. "Edina supersila" si poskuša priboriti izgubljeno tako, da se naslanja na vojaško in kulturno prevlado. Medtem ko je prva relativno transparentna in empirično preverljiva, pa je pojem kulturne prevlade takorekoč metafizičen in nedoločljiv. Kulturna hegemonija pomeni prevzemanje in razširjanje ideologemov "ameriškega načina življenja". Ti se jemljejo kot samoumevni, pestrost in bogastvo ameriške (v mislih imam seveda zgolj ZDA) kulture pa se reducira na blagovno ponudbo množične kulture in mentaliteto določenega srednjega sloja. Več produktov takšne pop kulture konzumiramo, manj vemo o dejanski ameriški kulturi. Po svoje je torej hegemonija ameriške kulture, t.i. "amerikanizacija sveta", povratno tudi zamolčevanje in represija dejanskih (etničnih, razrednih, verskih, spolnih, usakdanjih, komunitarnih in individualnih) kultur ZDA. Na srečo je tudi potrošniška pop kultura odprta za kritične in inovativne naboje tako, da nam je kulturna, razredna in etnična razklanost lahko včasih predstavljena nekomercialno in nestereotipno. Slepo zavračati sodobno amerikanizacijo in spregledati njene pozitivne učinke bi bilo podobno, kot če bi spregledali pozitivne učinke helenizma, Rima ali pa karolinške dobe. Kapitulirati pred stihijsko amerikanizacijo pa bi bilo po drugi strani še bolj kratkovidno. Se ji postavimo po robu v imenu Naroda? Težko, ker je ta opredelitev v sebi prazna, odpor pa je tu možen le prek nacionalističnega konstrukta Drugega, ki pa je za nas v tem primeru prevelik zalogaj. Nasploh pa boj s fantazmatskimi mlinci na veter ne bo privedel do zaželenega. Kateri pa so potem realni, tako rekoč fizični cilji kritike?

Kulturna hegemonija ima svoje fizične temelje v potrošništvu. Padajoči delež ZDA v svetovni trgovini ima možno vzporednico v tem, da prvotno ameriške korporacije izgubijo svoj nacionalni pomen in postanejo multi- oz. transnacionalke. Hollywoodski studiji so v velikem deležu lastnina Japoncev, japonsko avtomobilsko industrijo požirajo ameriške družbe, Coca-Cola je pousod, Microsoft je zagospodaril planetarnemu živčevju, naftne družbe odločajo o vojni in miru ... Multinacionalke in njihov negativen vpliv je težje spremljati (in razumeti), ker ni legalnih transnacionalnih institucij. Le tu in tam zaznamo primere, kako so korporacije usmerile vlado ZDA in njene organizacije (CIA) ter vojsko proti ljudstvu in legalnim institucijam drugih držav. Spomnimo se na "bananske republike" Srednje Amerike, ali pa na vlogo multinacionalke ITT pri podpori ZDA in Cie Pinochetovemu državnemu udaru.

Svetovna trgovinska organizacija (WTO) je zgolj vidni predstavnik in simbol takšne kulturno-gospodarske hegemonije. Njeni gospodarsko-politični cilji so takorekoč irelevantni, čeprav bi lahko bila primerna institucija za nadzor in omejevanje transnacionalk. To je danes naivno za pričakovati, podobno kot je naivno pričakovati od OZN, da bo dejansko izpolnjevala tisto, kar deklarira, in ne to, kar je v interesu hegemonskih grupacij. Prav skritost transnacionalk, pa tudi to, da vsi kolaboriramo z njimi kot konzumenti, usmeri utopične energije in proteste proti takim predstavnikom moči kot je WTO. Bazična družbena

gibanja – okoljevarstveniki, delavski sindikati, feministke, anarhisti, zagovorniki pravic živali, predstavniki domorodskih kultur in množica skupinic – so v Seattlu prerasla v moč, ki je nedvomno uplivala na potek in izhod tamkajšnje konference svetovne trgovinske organizacije. Celo predsednik Clinton je priznal, da je treba prisluhniti protestnikom in ljudem ter se zavzemati za tak svetovni gospodarski red, ki bo imel “človeški obraz”. Bojim se, da bo ta projekt končal podobno, kot nam vsem znan projekt socializma z enako poimenovano faco.

Kulturna hegemonija konzumerizma ali globalni kapitalizem pomeni večjo grožnjo kot nekoč liberalni kapitalizem, ki je obubožal in izčrpaval nacionalno delavstvo. Tržno-katastrofični kapitalizem je z delavskimi pritiski in grožnjami socialističnih revolucij za nekaj časa omejila socialna država. Globalizacije najbrž ni mogoče ustaviti, potrebno pa je vzpostaviti kolektivne in institucionalne mehanizme, ki bodo omejili njene najbolj destruktivne učinke: eksploatacijo in destrukcijo planeta in njegovih kultur. Bazične družbene skupine so tokrat, ne le v Seattlu, dale jasen znak, kam je treba usmeriti politično dejavnost na začetku tisočletja. Ni pa za pričakovati, da bo ta zavest hitro prerasla okvire bazičnih družbenih gibanj. Na poti širše politizacije sta dve prepreki: t.i. “javnost” in t.i. “politika”. “Javnost” se ponavadi identificira z mediji, čeprav ti dejansko delujejo proti konstituciji javnosti. So najpomembnejši del konzumerizma, ki s pomočjo senzacionalizma, širjenja panike in podporo institucij političnega liberalizma zamegljuje dostop do dejanskih problemov in odgovorov večine ljudi. Ni problem CNNa, tevednevnikov, časopisov, kot je Delo ipd., da nas dezinformirajo, da lažejo, manipulirajo in hlapčevsko podpirajo to ali ono vladajočo elito, problem je v tem, da nam definirajo celotno diskurzivno polje. Njihova vloga je produkcija mentalnih klišejev, ki tvorijo sodobne konzumente in pasivne volivce. “Politika” kot jo postavi liberalno demokratični sistem partitokracij, klientelizma in korupcij smo v devetdesetih dodobra spoznali. Dejansko gre za sistem onemogočanja politične dejavnosti. Tema preprekama se je treba izogniti: ni jih treba v celoti ignorirati, lahko se celo izrabijo, v glavnini vsakdanjega oz. političnega življenja pa jih je treba preprosto zavreči. Kot pri vseh drugih drogah se je treba tudi pri teh spektakelskih drogah – v imenu dejavnega življenja (politike) – odločiti za abstinenco. Samoomejevanje gledanja televizije (vključno z neplačevanjem njenega davka na bejavost), nebranje časnikov in dosledno izmikanje virtualnim svetovom, ki jih elite postavljujejo kot “realnost”, so zato predpogoj vsake dejanske politike.

Ni nenavadno, da so se glavna slovenska trobila postavila na stran policijskih sil v Seattlu. Na stran WTO se niso mogla, ker ta še sama zase ne ve, kaj bi bila. Na delu je bil spet znani avtoritarni refleks: “Red mora bit, pa čeprou slab!” Taista hlapčevska mentaliteta, ki je del Slovencev pripravila k temu, da so prisegli Hitlerju, čeprav je dal jasno vedeti, da so drugorazredna nacija, ki bo prej ali slej svoj življenjski prostor morala odstopiti višji rasi, danes hlapčuje globalnemu kapitalizmu, čeprav je jasno, da je Slovenija zanj komaj kaj več, kot katerokoli amazonsko ljudstvo, ki ga iztreblja pohlep po lesu, rudninah in zablodelih dušah.

Kakovost integracij določajo njihovi subjekti in hegemoni. Zato je slovensko “javno mnenje”, ki je slepo naklonjeno vsaki integraciji in transnacionalni združbi – od Evropske unije, prek Nata do trgovinskih klanov – zelo naivno. Ni pa naivno s stališča onih, ki to “mnenje” ustvarjajo. Ti so za to plačani in to s strani najbolj zbirokratizirane in skorumpirane administracije, ki jo je Evropa kdajkoli poznala. Združevanje z Evropsko unijo lahko temelji le na pogajanju o tem, kakšno Unijo hočemo. V Evropi smo že itak.

Darij Zadnikar